

هدایت نوجوان به سوی نماز

دکتر علی قائمی

از مهمترین فصول مربوط به حیات انسان ، فصل مربوط به دوران نوجوانی او ، شامل مرزنی ۱۲ تا ۱۸ است ، مرحله ای که آغاز آن ، پایان دوران کودکی ، و نهایت و خاتمت آن آغاز جوانی و وصول به مرحله کامل مردی یا کامل زنی است .

مرحله نوجوانی را از مهمترین مراحل حیات در جنبه شناخت ابعاد جسمی ، روانی و عاطفی ، و دشوارترین مراحل از نظر سازگاری انسان ذکر کرده اند . ضمن اینکه این دوره ارزش زندگی متضمن بحرانی هیجانی ، تحولی اخلاقی و دگرگونی و تغییری عظیم در شخصیت است . روان شناسان رشد ، حتی آنانکه در زمینه بلوغ و نوجوانی کار کرده اند خود را بانقاط مبهم متعددی ارزشصبت و روان نوجوان مواجهه دیده اند و آن را دورانی آشفته و تحمل آن را از دیدمربیان مشکل معرفی کرده اند .

تغییرات جسمی ، و به همراه آن دگرگونیهای روانی در نوجوان سریع و همراه با احساساتی است که اغلب بعد شخصی و سلیقه ای دارند ، و طبیعی است که این امر مری را در برابر نوجوانان متعدد ، مخصوصاً " بافرهنگهای متفاوت به نوعی تردید و ناآگاهی در تصمیم گیری بکشانند و او در برخورد با نوجوان خود را با مسائل و مشکلاتی مواجه ببیند که همه گاه قادر به حل و رفع آنها نیست . دامنه آن تحولات وسیع و جنبه های قابل مشاهده و دریافت آن عبارتند از : دگرگونی در خلق و خوی ، رفتار نامتعادل ، کریزاز نکالیف رسمی ، امتناع از بدبشش

پدید می آید که کرد و خاک روی فطرت به کناری می رود و آن فروغ از نو پرتو افکن می شود . نوجوان چنان می شود که کویی سطلی آب سرد بر سر و روی فطرت او ریخته و بیدارش ساخته است و باید از این بیداری استفاده کرد .

۲ - بیداری مذهب

بر طبق دعاوی صاحب نظران وهم بر اساس آزمایشهای به عمل آمده ایمان به مذهب از سن ۱۲ سالگی آغاز می شود و البته در اشخاص سالم و طبیعی ایمان به حقایق حاوید یعنی احتیاج به برنش با سن عمر شدید می شود^۴ دانشمندی چون "کرل" که مشخص مسائل نوجوانان است اوج و شکوفایی آن را در سنین ۱۴-۱۶ می داند . و عالمی چون "موریس دسی" شروع حبش مذهبی و حبس مذهبی را به محض بلوغ می شناسد^۵ . دیگران حتی دانشمندان مائریلیست هم چنین اعتقادی را در مورد نوجوانان دارند و از حس ماورای طبیعی در آنان حرف می زنند .^۶ این بیداری در نوجوان عاملی برای رشد معنوی و اخلاقی و موجهی برای پیشگیریهاست . به گفته عالمی وضع چنان است که کویی خداوند حکیم به صورت پیشگیری قبل از بروز طوفان و طغیان غرائز وسیله مهار کردن آن را در انسان آماده کرده است .^۷

۳ - بیداری جهان بینی

در این مرحله از عمر دید و بینشی خاص نسبت به جهان در نوجوان پدید می آید . ممکن است او به مدرسه نرفته باشد و حتی علم و تجربه ای از کتاب به دست نیاورده باشد ، ولی

مسئولیت ، زمانی فراراز مدرسه ، سرکشی و عصیان ، مخالفت با بزرگتران و حتی ترک وظایف تحصیلی ، مذهبی ، خانوادگی و یا سرعت در تصمیم گیریها ، سرعت در راندن و ...^۳

دوران بیداریها

دوران نوجوانی مصادف است با بروز بیداریهای متعدد که هر کدام آنها می تواند زمینه و منشائی برای رشد و سعادت ، و در صورت عدم هدایت آن موجب بدبختیها و سقوطهایی باشد . مهمترین آنها عبارتند از :

۱ - بیداری فطرت

شاید در هیچ مرحله ای از عمر (جز سه سال اول زندگی) فطرت به این اندازه بیدار و هشیار نباشد . در آغاز زندگی فطرت همانند منبعی زلال چنان در روان و سراسر وجود کودک بیدار است که کویی همچون پیامبری معصوم است و با جهان وحی مستقیماً "در ارتباط" جز سخن راست از او نخواهی شنید و حرمانت و عدالت از او سرنمی زند . فطرت پاک خدایی او را در خود شناور و سیراب می سازد .

در مراحل بعد ، به علت تربیت غلط ، محیط معاشرتی نامناسب ، شیوه های رفتاری ناصواب مدلها و الگوها ، توقعات نامتناسب با ظرفیت روانی طفل و ... فطرت در زیر تودههایی از ابرها و عبارهای کوناگون مخفی شده ، فروغ آن از پرتو افکنی باز می ماند . وضع چنان است که کویی فطرت او به خوابی سنگین فرورفته است . در دوران نوجوانی ، شرایط و امکاناتی

بدین میزان که در دوران نوجوانی است خواستار پیشرفت و تعالی نباشد، اومی خواهد شرايط و امکاناتی پدید آید، که حتی کارنکرده و زحمت نکشیده به مرحله آقائی رسد و دراین راه تا سرحد بینهایت به پیش رود. هیچ عظمت و علوی نیست که او ببیند و خواستار آن نشود. ایده‌آل خوبی و کمال طلبی درنوجوانان به صورتی است که تدریجاً "مطلق کرا می شوند و هر چیزی را درحد کمال خود خواستار می گردند. و یکی از علل عمدهٔ مخالفت نوجوانان باوالدین و مربیان، و تخطئه کردن عمل و رفتار آنان، و با داوری در مورد آنها که آنان عادل نیستند همین مسأله است. آنها دراین سنین رفتسار بزرگتران را زیر ذره بین قرارمی دهند واکر آن را موافق معیارهای خود نیابند از آنان روی بر می گردانند.

۶- بیداری استدلال

نوجوانی سن مباحث بی پایان فلسفی، دینی، سیاسی و ادبی است. نوجوان با الفضا بازی می کند و اغلب استدلال منطقی و قیاس صوری رامورد سوء استفاده قرار می دهد وامری را به عنوان حقیقت اثبات می کند و نتیجه می گیرد! ^۸

نوجوان سعی دارد مسائل خود را ازروی دلیل وبرهان حل کند و این برخلاف روش گذشته است که اصرارداشت از راه زور و لجبازی به پیش رود. البته ترقی قدرت استدلال وبرهان بستگی به اکتشاف افکار عمومی دارد که درسنین ۱۴ بروزمی کند. آنگاه درنتیجهٔ اکتشاف روابط منطقی بین این افکار، ازقبیل امکان رسیدن از اصول ساده به براهین ریاضی ورجوع ازعلم

وضع او چنان است که کویی بادی دیدی دیگر پدیده هارا می بیند، ویا پدیده های دوروبریا او از رمز و راز بیدایی وفرجام خود سخن می گویند. جهان بینی او عوض می شود، زندگی برای او زیبایی وعظمتی مخصوص پیدا می کند. دیداو به اشیاء با آنچه که در دیروز بود کاملاً "متفاوت است. این بیداری هم سببی برای جهان شناسی عمیق تر وروی آوردن به علم و فرهنگ است وهم وسیله ای برای سوق دادن او به سوی خالق اشیاء وآفریدگار علی الاطلاق و در نتیجه احساس نیاز به پرستش ونبایش او.

۴- بیداری وجدان

وجدان عبارت از نوعی خود آگاهی درونی ویا نیروی درک امهات رذائل وفضایل است. آدمی دربرابر اعمال پسندیده، خرسندی ورضا و دربرابر اعمال ناروا نوعی خودداری و خود سرزنتی دارد، وبدین سان برای آن نقشی چون نقش قاضی محکمه قائلند.

درسنین نوجوانی وجدان بیدارمی شود و در درون وجود نوجوان محکمه ای تشکیل می گردد. خود برای خویشتن قاضی و داوراست، اگر گناه وخطایی مرتکب شود خود را سرزنش می کند وحتی ممکن است برای خود کیفرو عقوبتی، مثل ترک لذت، تحمل رنجها و... قائل شود و می بینیم که این بیداری خود از عنایات لطیف الهی وعاملی برای "خودکنترلی" است.

۵- بیداری رغبت به تعالی

شاید درهیچ مرحله ای از رشد آدمی

جنسی هموار می‌کردد.

نوجوان درآینده‌های نزدیک پدر یا مادر خواهد شد، بیداری غدد جنسی، و آثار ناشی از آن به صورت احتلام یا فاعدگی، یک اعلام شده‌ای و می‌توانی همسر، پدر یا مادر شوی. این اعلام و اخبار هم عامل رشد است و هم می‌تواند موحبی برای فساد و انحراف باشد و طبیعی است که نقش مربی در این میان فوق العاده مهم باشد.

باورفیه‌ها:

- ۱- تعلیم و تربیت و مراحل آن، صفحه ۱۷۸
- ۲- سیری در بلوغ، صفحه ۵
- ۳- نوجوانی - دکتر جعفر کرمانی، صفحه ۴۹
- ۴- سادگامی، صفحه ۴۰
- ۵- بلوغ، صفحه ۱۱۸
- ۶- ماکارنکو مربی روسی
- ۷- جوان ج ۱، صفحه ۲۷۵
- ۸- روان‌شناسی کودکی، نوجوانی و جوانی صفحه ۴۴
- ۹- بلوغ - موریس دیس، صفحه ۱۰۶
- ۱۰- مشکلات تربیتی ج ۲، صفحه ۲۱۸

حساب به محاسبات جبری، قدرت تجریدی فکری حاصل می‌شود. ۹

نوجوان آمرانه استدلال و اثبات می‌کند، آرای او همه نو هستند، به آن آراء جنان‌بستگی دارد که کاشفی به اولین کشف خود، ولی این نکته را ناکفته نگذاریم که آنها در عین جدید بودن نپخته و خامند، از استحکام خوبی برخوردار نیستند، و باین حال این بیداری نقطه آغازی برای سازندگی و رشد است.

۷- بیداری غدد

در این مرحله از رشد، غده‌ها بیدار می‌شوند و مواد ساخته‌شده و بیاهورمون خود را به درون خون می‌ریزند و در نتیجه موجب تحولاتی عظیم و دگرگونی‌هایی شدید در حالات و رفتار می‌شوند. از غدد مهمی که در نوجوان بیدار می‌شوند غدد جنسی است که موجب صفات ثانویه در بدن و دگرگونی‌های مربوط به تغییرات جسمی است. در نوجوان نوعی خودآگاهی و هشیاری پدید می‌آورد و اگر درست هدایت و رهبری شود، راه سرازیر به سوی کمال